

Mezinárodní právo prošlo ve 20. století překotným vývojem a o mezinárodním trestním právu to platí dvojnásob. Toto období lze mj. charakterizovat slovy prof. P. Šturmy i jako epochu pokusů o vytvoření stálého mezinárodního trestního soudnictví, které by přineslo spravedlnost pro pachatele těch nejtěžších zločinů proti zájmům chráněným mezinárodním právem.

Patrně za největší úspěch tohoto vývoje lze považovat to, že se mezinárodnímu společenství v průběhu několika málo desítek let podařilo dosáhnout mezinárodněprávně uznávaného zákazu použití síly či hrozby silou, ač k tomu potřebovalo zažít hrůzy dvou světových válek. Přestože tento zákaz není v praxi vždy respektován, je velmi důležitým právním nástrojem mezinárodních vztahů.

Přelomem v oblasti mezinárodního trestního soudnictví se stal bezesporu Norimberský Mezinárodní vojenský tribunál, před nímž v letech 1945-1946 stanuli němečtí váleční zločinci, potažmo pak Mezinárodní vojenský tribunál pro Dálný východ v Tokiu. Ač tvůrci Londýnské dohody z 8. srpna 1945, k níž byl přiložen Statut Mezinárodního vojenského tribunálu, vycházeli z předchozího vývoje v této oblasti, je možné tvrdit, že teprve v této době se definitivně ukotvují principy, na nichž stojí i současné mezinárodní trestní právo.

Ať už v Norimberku bylo či nebylo vytvořeno právo nové, jednalo se o zejména o závažný zlom v chápání útočné války jako nedovoleného prostředku mezinárodní politiky a definitivní zakotvení trestní odpovědnosti jednotlivce za zločiny podle mezinárodního práva. Jednotlivec se tedy zabydlel v mezinárodním právu jako subjekt, byť jen s dílčí způsobilostí, a zločinům podle mezinárodního práva se dostalo první ucelenější kodifikace.

Po jisté stagnaci rozvoje mezinárodního trestního práva v období studené války, je možné sledovat obnovení jeho progresu v 90. letech 20. století, kdy vznikají dva ad hoc tribunály OSN pro bývalou Jugoslávii a Rwandu, a konečným vyvrcholením snah o zřízení stálého Mezinárodního trestního soudu v roce 1998, resp. 2002.

Římský statut Mezinárodního trestního soudu je přes svou do jisté míry kompromisní podobu velikým přínosem jak pro oblast hmotného práva, když je dosud

nejucelenější kodifikací zločinů podle mezinárodního práva, tak pro oblast procesního mezinárodního trestního práva, které bylo vesměs velmi zanedbáváno. Přes tato pozitiva je ovšem třeba pokračovat dál v prosazování principů mezinárodního trestního práva.

Vzhledem k tomu, že mezinárodní právo závisí z velké míry na ochotě států spolupracovat při jeho prosazování, je nutné především pokračovat v rozšiřování smluvních stran Římského statutu, resp. v jeho ratifikování státy, které jej již podepsaly. Zejména pak ale v působení na státy, jako USA, Rusko a Čína, aby se vzdaly své zcela odmítavé pozice, jako USA, či pozice chladně vyčkávací.

Velkou výzvou bude revizní konference k Římskému statutu, která by se měla uskutečnit v ugandské Kampale v první polovině roku 2010. Je zejména otázkou, zda se podaří přijmout definici agrese a naplnit tak jurisdikci Soudu, jak je ve Statutu předpokládána. Zcela jistě zde ale zazní i další návrhy na změnu Statutu, zajímavá bude určitě očekávaná diskuse o zařazení dalších skutkových podstat, jako např. některých činů mezinárodního terorismu či trestných činů spojených s mezinárodním obchodem s narkotiky, ač se nejedná o kategorii zločinů podle mezinárodního práva.

To, že vývoj oblasti mezinárodního trestního soudnictví zřízením Mezinárodního trestního soudu neskončil, je zřejmé nejen z dalšího zakládání různých trestních tribunálů smíšené povahy, ale i z opačných snah, kdy v souvislosti s bojem proti terorismu zaznívají na počátku 21. století zatím nespěšné úvahy o možné úpravě Ženevských konvencí či umožnění legálního mučení zajatců, které dokreslují i praktické ukázky takového chování, jako např. praxe USA v Abú Ghraib či Guantanamu.

Protože se nikdy nepodaří zločiny podle mezinárodního práva vymýtit, je třeba alespoň zajistit dostatečné mechanismy k trestání jejich pachatelů, aby bylo učiněno spravedlnosti zadost, případně mechanismy schopné páčání těchto zločinů předcházet, nebo od nich potenciální pachatele alespoň odrazovat.